

ПОГОВОРИ ЗІ МНОЮ, КОЛЮ

У мене була мрія: вивчити мову глухих. Щоб знати все про Колю. Якось я їхала в метро і спостерігала, як спілкуються ці дивацькі люди. У мене є вибір, чи говорити голосно – щоб усі чули, чи тихо, а вони цього вибору позбавлені. Вони приречені на те, що кожна їхня емоція відразу ж стає доступною всім. Вони до непристойності відкриті перед нами, але ми їх не помічаємо, не чуємо, не розуміємо.

Отже, Коля. Він живе нижче поверхом. Я його ніколи не бачила й навряд чи колись би дізналася про його існування, якби одного ранку не зламався ліфт. Мабуть, чи не вперше відтоді, як ми оселилися в цьому будинку, я спускалася сходами. Він живе піді мною. Це лише згодом я усвідомила, що він ніколи не чує, як лається моя подружка Танька, як сміється вітчим Григорій («Зовіте міня Гріша»), і як мама щоранку відбиває цей жахливий ритм підборами від кімнати до дверей. А тоді, йдучи сходами, я раптом спинилася перед дверима ефемерного сусіда... не знаю навіть навіщо. Подзвонити в двері й сказати, що це наша весела сімейка живе над ним, щоб раптом що – нехай стукає по батареях?

Може, просто подзвонити у двері й утекти, як я це часто робила в тринадцять? Але я не подзвонила. Я залякла перед вмикачем і не могла зрушити з місця. Вмикачем, розумієте? Не кнопкою дзвінка, а вмикачем, таким самісіньким, яким я вмикаю світло в кімнаті... Я побігла вниз – десь там мене чекала нова-новісінька подружка, здається, ще вчора ми з нею познайомилися на дитячому майданчику. Ми дорослі, гей-гей! – обидві вдавали, що то нашого братика вигулюють, а ми стоїмо збоку і просто спостерігаємо, як маля ліпить пасочки – зараз у нього в роті з'явиться пісок, а потім у мами пасок, але далі наші фантазії не йшли, бо ми вже познайомилися і швидко побігли геть від пісочниці, у якій гралося лише одне маля, до того ж – жодній із нас ніякий не родич.

Я довго думала про вмикач. Навіщо вмикач ззовні квартири? Може, там живе стара бабця з хронічною клаустрофобією? Може, фізик якийсь, і вмикає він далеко не лампочку? Може, колись був дефіцит на дзвінки, і дядько-золоті-руки змайстрував таке?

А потім я підійшла й кілька разів клацнула. Один, два, три. Почула невпевнені кроки. Цікавість завжди брала гору, але тоді я злякалася – а раптом вийде дядько з сокирою, або взагалі якийсь монстр, або, що найгірше, якась криклива бабця.

Дуже-дуже-дуже криклива.

Паскудне місце – лікарня! Я здебільшого потрапляла сюди, коли пила холодну воду, ходила без шапки, швидко їла морозиво або змішувала солодке з солоним, а потім запивала невідомою рідиною, яку ми щойно ж набовтали з Танькою. Танька – це не «свіжа» подружка. Це подружка, з якою я потоваришувала в лікарні, і лише там ми з нею й перетиналися. Ну інколи, зовсім рідко, її лайку було чути в нас у квартирі, але так рідко, що жодного разу ні вітчим-зовіте-міня-Гріша, ні мама цього не чули.

Лікар ретельно оглядав мене, зазирає у рота, вуха, ніс, навіть кілька разів бив по щоках.

– У неї хворі очі, – раптом каже цей усміхнений дядько. Терпіти не можу усміхнених дядьків! Зазвичай вони потім виписують цілу купу пігулок, уколів, а мама їм вірить, і ця гидота з часом зі своїх упаковок переходить у мене, а мені боляче і страшенно противно. Навіть противно більше, ніж боляче.

– Як – очі? – дивується мама. – Вона обов'язково заплаче! Ви не думайте, що вона егоїстка яка. Звичайна дитина, як усі.

– Вона незвичайна, – продовжує посміхатися лікар. – У неї всередині не серце, а шматок дерева, а може, металу або ще бозна-чого. Колись ви її привезете до нас, ми розріжемо й побачимо, що ж там усередині. Нам усім цікаво. Ми з хірургом уже заклали парі, тому не зволікайте.

– Та як ви можете! – починає плакати мама, у неї ніколи не було проблем зі слізьми. – У мене найкраща дитина у світі, я вам заплачу найбільші гроші, що тільки знайдуться в цій дірі, тільки врятуйте мою дівчинку!

– Звісно, парі цікавіше, але я обіцяв Богу, що буду лікувати навіть вередливих дівчаток.

– Лікарю, змилюйтеся, я вам чебурашок вишию на полотні два на два, тільки вилікуйте мою малу!

– Давайте Мону Лізу, і метр на метр буде достатньо. Я не буржуй, живу у звичайній хрущовці.

Поверталися ми вкотре з пакетом ліків. Мама трохи ожила, гладила мене по щоці, посміхалася, вітчим щось бурмотів під ніс, та я ніколи не намагалася його зрозуміти. Він же Гріша, а понашому Грицько, то хай бурмоче, і не таких бачили.

Перший синець після тривалої перерви здається вбивчим, але я терплю, а потім мама вимикає світло й іде до своєї кімнати. Я ще кілька хвилин

мацаю місце уколу, але швидко засинаю. Може, вони колють мені снодійне?

Що його звать Коля, мені сказав двірник. Яюсь сам сказав, я сиділа на лавці, чекала Свету, а він ішов, спинився, почухав брудною рукою потилицю й випалив:

– Що ти, мале курвисько, все клацаєш і клацаєш у двері Колі? Коли ти вже втямиш, що глухий він? Дай йому спокій! Знаєш, як противно дивитися, коли світло блимає, виходиш за двері – а там нікого. До нього ж друзі не приходять. А тут світло загорається – і все одно ніхто не прийшов. Бо це лише чийсь шалапутні рученята там пробіглися. Дізнаюся, що ти з Колі знущаєшся, – буду бити по тому місці, в яке мама уколи коле!

Я не відповіла. Встала, поправила спідничку на «тому місці, в яке мама уколи коле», і пішла до будинку. Нехай не розкаже, що мені робити! У самого щетина тижнева, гуля на лобі, воші аж скачуть із потилиці за комір, а в мені щось не подобається. І я пішки піднялася на шостий.

– Виходь! – гукала щосили під дверима Колі. До останнього сподівалася, що він почує і вийде.

Але Коля, глуха тетеря, мене не чув. А може, все-таки вдавав?..

Про всяк випадок я кілька разів клацнула вмикачем і почула кроки за дверима. Знову страх, який мене охоплював і минулого разу, мов маминою невпевненою рукою загнаний шприц, увілявся в мене, і я забігла вище й сховалася за сміттепроводом.

Двері прочинилися, я чітко чула це. Вони відчинилися! Цей звук, звук відчинення дверей, особливо коли двері старі й жахливо скриплять, я ніколи не сплутаю ні з чим, тому можу заприсягнути блакитною сорочкою вітчима – а він нею дорожить більше, ніж нами з мамою, і якщо із сорочкою щось трапиться, то мені смерть – так от саме нею можу присягтися, що тоді двері відчинилися. Я перемогла свій страх і виглянула з-за сміттепроводу, але на порозі нікого не було! Нікого... І кроків у квартирі теж не було чути.

Як же так? – ніяк не вгамовувалася моя голова, адже я не могла переплутати, мені не могло вчутися, у мене все добре зі слухом.

Усе добре зі слухом... Усе добре зі слухом! Усе добре зі слухом... Це Коля, Коля у цій клятій квартирі під нами глухий!

Лікар укотре дивиться на мене з-під лоба й посміхається. І я посміхаюся. Потім він питає щось про мій стан здоров'я, але я мовчу. Знаю, чим закінчуються ці невинні розмови. Це як у старих американських фільмах: «Усе, що ви скажете, може бути використане проти вас». Ага, зараз! У мене

все добре, і найкращий спосіб це підтвердити – просто не відкривати рота.

Але це не діє. Мама говорить і говорить, а ще інколи втирає сухі очі – це саме той момент, коли сльози вже скінчилися. Розказує йому все. Все! Лікар заглядає мені в очі, ніби дає зрозуміти, що тепер я не сховаюся від нього, що він уже все знає, і я приречена.

– Мультфільми дитині показуєте?

– Ні! – дивується мама. – Вона вже доросла, у школу сама ходить.

– У школу – то одне, а хвороба – то інше. Треба, щоб розвивалися образи зайчиків і вовчиків. Я бачу її наскрізь, у неї в голові цього нема.

– А можна якось це з крапельницями влити? – питає мама. – Ну, маленькими дозами, поступово?

– Тільки мультфільми. Ну... або... Але це буде вам коштувати.

– Кажіть! – кривиться мама, а я думаю, що все одно цю гидоту споживати мені.

– Ось! – простягає маленьку пляшечку, – капайте їй куди-небудь, мені взагалі байдуже, чи ви своїй вередливій дитині це закапаєте, чи улюбленому псові, – і він перевертає для наочності пляшечку й кілька разів смикає донизу, типу ми з мамою такі нетямущі, що не здогадаємося, як закапувати цю невідому рідину. – Сто вісімдесят тугриків.

– Сто вісімдесят тугриків? Та ви здуріли?! Я квартиру дешевше купила. А швидко допоможуть?

– Можуть узагалі не допомогти, я ж не знаю, що з вашою донькою, може, у неї погана карма, або вона любить книжки читати лежачи, або завтра вийде на вулицю без шапки і застудиться. Ви взагалі дивіться за малою, ну, хоч би трохи, щоб потім, як плакатимете над нею, совість не дуже мучила.

– Що ви, що ви! Та як ви можете!.. – і мама виймає гаманець, витрушує звідти купу грошей і простягає лікарєві.

– І ще одне, – підступно говорить лікар, коли ми вже вдягнені і майже дійшли до дверей. – Ніколи не розповідайте доньці, про що ми з вами говоримо, а то вона зненавидить вас.

Я запряглася собі, що неодмінно маю познайомитися з Колею. У мене до нього багато запитань. Перш за все: як воно – бути глухим? Як воно – не мати друзів, не чути, що говорять по радіо, телевізору, і взагалі, як машина на повороті круто розвертається. А раптом машина на швидкості зіб'є людину, людина перед смертю голосно закричить, пронизливо-пронизливо, і за кілька секунд з неї вийде душа, а він же ніколи не дізнається, як боляче людині, коли вона помирає. Або дізнається, коли помиратиме, але навіть себе не почує. Хоч, можливо, він уміє чути себе...

Я годинами могла дивитися на його балкон, але він ніколи не виходив. Я годинами чатувала під

його дверима, але ці старезні грубі двері більше ні разу не заскрипіли. Я вмикала світло, вибігала на вулицю, дивилася у вікно: так, це кляте світло там горить! Потім бігла нагору, вимикала, спускалася – і воно не горіло. Але ніхто не бив мене по руках, не кричав, не погрожував і не просив припинити. Навіть двірник-голова-у-вошах більше не чіпав мене. Особливо після того, як із ним поговорив про щось мій вітчим.

Подружка Таня все рідше потрапляла до лікарні, і одного разу мені сказали, що вона померла. Так і сказали, але, може, то говорили не мені. Я просто стояла біля виходу й гукала:

– Танько!

А якась жіночка на другому поверсі, біля вікна, заплакана така, з телефоном у руці, тихо сказала:

– Вона померла.

І я зрозуміла, що це її мама. Або тітка. Або знайома. У неї ж мали бути знайомі в лікарні, вона ж скільки разів туди потрапляла!

Але Колі я ніяк не могла зустріти. Ні вдома, ні в лікарні, навіть у сні мої він не приходив. І тоді я зрозуміла, що мушу вивчити мову глухих, мушу, бо інакше я заговорю до нього, а він пройде мимо, він не почує мене, а момент буде втрачено, можливо, один момент на тисячі, й мені більше ніхто не зможе відповісти на запитання, які я весь час тримаю в голові, бо якби записала, цей підозрілий дядько Грицько все б показав лікарєві, і тоді б мені виписали втричі більше ліків, лише за те, що в мене є якісь зацікавлення, що я про щось собі думаю, а вони, лікарі, дуже бояться, якщо діти вмюють думати.

Але моя мама була розумною жінкою. І коли я вперше подумала, що треба вивчити мову глухих, вона взяла мене за руку й тихенько, щоб не почув вітчим, відвела в якийсь центр, де була купа глухих дітей. Мене туди записали, і вже ввечері я знала кілька жестів, якими могла б привітатися з Колею, якби ми з ним раптово зустрілися під його дверима, на яких я ще минулого четверга написала: «Колю, будь ласка, поговори зі мною!»

Нічого вічного не буває. Я про це дізналася не з книжок. Оці уколи, краплі у вуха (чому саме у вуха?!), різні там обстеження мали перерости в щось більше. І переросли. Мене покладали в якусь палату, де ніхто зі мною не говорив, але я теж мовчала. Я не знаю, хто то були і що вони потім про мене скажуть лікарєві.

А що скаже лікар, я знала дослівно.

– Вашій доньці треба випилити шматок мізків, щоб вона ними не рухала. Це нервує і заважає працювати.

– Але як? – дивується мама. – Їй потрібні ці мізки.

– Їй нічого вже не потрібне. Я взагалі не знаю, навіщо вона існує. Вона вам про це коли-небудь говорила?

– Говорила! – вперше чую, як бреше мама. – Вона хоче бути ляльководом у театрі, або вчителем малювання, або фотографувати зебри на перехрестях.

– Ось бачите! – вибухає злістю лікар. – Даремне її життя, а для даремного життя скільки засмічених мізків не знадобиться!

Далі не продовжуватиму. Головне, щоб не продовжував він. Бо в нього в лівій кишені халата завжди нагострений скальпель. Скотина!

Мама найняла таксі, і ми їхали мовчки, здається, кілька годин. Це було рівно через тисячу років по тому, як вона полишила мене в цій проклятій лікарні і як мене щодня лікували. Так-так, вони думали, що я хвора, а оте все, що потрапляє в мене, неодмінно лікує. Я намагалася опиратися, але якогось разу цієї прозорої гіркуватої рідини в мені стало більше, ніж самої мене, і я вже не могла нічого вдіяти. Жоден годинник не говорив правди, коли по мене приїдуть, жоден лікар більше не намагався ввімкнути в телевізорі мультфільми, жодна муха більше не дзижчала у моїй голові, хоч раніше, пам'ятаю, всі казали, що там живуть полчища тарганів. Стало настільки спокійно, що я вже почала вірити, що й справді була колись хвора. Хвора була, але ніколи, ніколи не була здорова. І навіть тисячі їхніх крапель, пігулок і уколів не можуть мене зробити такою, доки в мені залишається ще хоч шматочок мене.

Ми приїхали додому, і я відразу ж попросила дозволу піднятися сходами. А раптом Коля вийде мене зустрічати? Ну або сміття виноситиме, а я його зустріну? Але мама нічого не відповіла. На її обличчі застигла така усмішка, ніби це вона його вигадала – мого Колю. Хоч насправді він мій Коля, і ніхто не має права його вигадувати. Я побігла сходами нагору, намагалася рахувати поверхи, але швидко втомлювалася, збивалася, а тому дивилася лише на двері: їх я впізнаю навіть у темряві, на дотик, на запах... І ось ці двері нарешті вималювалися, лиш кілька сходинок відділяли мене від них. Я підбігла і, не роздумуючи, кілька разів клацнула на вмикач. Я не чула кроків, не чула, як відчинився ліфт і з нього вийшла мама, я лише чула, як шалено калатає серце, те дерев'яне серце, яке не вдалося вийняти для своєї колекції старому хірургові з лікарні, в яку я вже ніколи більше не потраплю.

Мама вставила ключ у щілину, але не встигла повернути, двері смикнулися й відчинилися: на порозі стояв заспаний вітчим. Обійняв маму, забрав пакунки й поніс до моєї кімнати. Я вражено йшла за ним. Це не Колина квартира, це моя квартира. У голові гупало, наче каменем об камінь, але каменя в моїй голові не було, тому перший камінь потрапляв на щось м'яке – і це м'яке стискалося, вгиналося, зіщулювалося від болю і ще трохи від несправедливості. Адже як це несправедливо, що в моїй кімнаті горить світло і що кожен шкідливий підліток, що бігатиме вгору і вниз сходами нашого будинку, може його ввімкнути, щоб я, знаєте, часом не засумнівалася, що навколо вирує життя.

